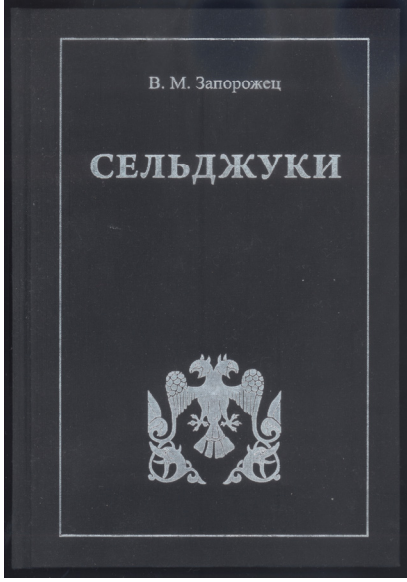

V. M. ZAPOROJETS, *Selçuklar*, M.:Voenizdat, 2011. 295s., resimler, haritalar, ISBN: 978-5-203-02125-0; 2011 ır.

Rusya’da uzun bir aradan sonra Selçuklu Tarihini konu edinen bilimsel bir eser yayınlandı. Gordlevski ve Sergey Agadjanov’un, Doğu kaynaklarına dayanarak hazırladıkları esaslı eserlerin yayınlanmasından beri hemen hemen elli yıl geçti. 2012 yılında Moskova’daki “Nauka” basın yayın evi tarafından yayınlanan “Selçuklular” kitap, daha önce Selçuklular, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’nin askeri tarihçesi konularında yazdığı eserlerle tanınan Moskovalı Profesör Vladimir Zaporjets tarafından hazırlandı.

Yeni araştırmanın yazarı, güçlü Bizans İmparatorluğu ile mücadelede, asıl galip gelenin Selçuklular olduğu görüşündedir. Söz konusu kitapta, Selçuklu hanedanının yükselmesi, inkişafı ve sönüp bitmesinin yanı sıra, Selçukluların Osmanlı İmparatorluğu’nun oluşmasına buldukları katkıdan da

bahsedilmektedir.

“Selçuklular” adı, hanedanı ihdas eden hükümdarın isminden kaynaklanır. O hükümdarın halefleri Büyük Selçuk İmparatorluğu’nu (1040-1195) ve Küçük Asya Selçuklu Devleti’ni (1075-1318) kurmuşlardır.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu, en güçlü olduğu dönemde (12. yüzyılın sonlarında-13.yüzyılın ilk otuz yılında) doğudaki Tanrı Dağlarından Kızıl Deniz’in batı kıyılarına kadar ve kuzeydeki Hazar Denizi’nden Güneydeki Hint Okyanusu’na kadar uzanan bir coğrafyayı kapsamıştı. Diğer Selçuk Devleti, V. Zaporjets’in ispatladığı gibi, hanedanın “menküp dalınca” Büyük Selçukluların isteğine karşı olarak kurulmuş ve Anadolu’nun önemli kısmını içermişti.

Yazarın kullandığı araştırma yöntemlerinin özellikleri, Doğu ve Batı kaynaklarının titizlikle seçilmesi, bu kaynaklarda bulunan, araştırılan dönem hakkındaki bilgilerin karşılaştırmalı tahlili, verilerin incelenmesi ve Ortaçağ bilim adamlarının ifade ettikleri görüşlerin yorumlanması, ayrıca, en gerçekçi veya olası versiyonların belirlenmesidir. V. Zaporjets bu temelde Selçuklu Devletlerinin çeşitli gelişme

Kitap Tanıtımı

aşamalarındaki iç siyasi, etnik ve dini durumu ayrıntılı şekilde ihya ederek, Selçukluların istila savaşlarında buldukları ve imparatorluğu kurdukları Orta Asya ve Orta Doğu'da 10.yüzyılın sonları ile 11. yüzyılın başlarında askeri ve siyasi ortamın oluşmasını gösteren gerçekçi tabloyu sunmaktadır. Yazarın şahsen çizdiği ve bölgede birbirine karşı çıkan güçlerin mevzilerini gösteren harita, sözkonusu araştırma yöntemlerinin inandırıcı sonucudur.

Yazar Selçukluların askeri başarılarını haklı olarak bazı Selçuklu Sultanlarının komutan istidatlarıyla, ayrıca, büyük ilgiyle araştırılan askeri yapılarının durumuyla izah etmektedir. Yazarın inandırıcı şekilde gösterdiği gibi, Seçuklular, o dönemin en iyi ordu ve devlet yönetme sisemine sahiptiler. Örneğin, ordu oluşumunda iki unsurun bulunması gerekmişti: Birincisi, "ikta" denen gönüllü süvariler, ordunun en büyük kısmını teşkil ediyor, ikincisi de profesyonel askerlerden ibaret daimi ordu her zaman başkentte veya başkentten en yakın yerlerinde bulunuyordu. Devlet, gönüllü olarak askerlik yapanlara arazi tahsis ediyordu. Söz konusu topraklar ve onlardan tahsil edilen vergilerin adı "ikta" idi. İkta sahibi, iktanın büyüklüğüne bağlı olarak yerli halk arasından belli bir miktar genç seçerek, o gençleri silahlandırıp onlara araç gereç sağlamak, atlara bindirmek, askerlik işini öğretmek, kendi parasıyla geçindirmek ve son olarak bu gençlerin komutanı olarak onların sorumluluğunu taşımak zorundaydı. Selçuklu ordusunun ikinci kısmı, "gulam" denen daimi profesyonel askerlerdi. Gulam birlikleri çeşitli milletlere mensup esir ve kullardan oluşturulmuştu. Devlet, gulamların uzun süren eğitimi ve öğretimine büyük para harcamış, nihayetinde gulamlar askerliği mükemmel bir şekilde öğrenmişlerdir.

Yazar, Selçukluların kazandıkları bir dizi parlak zaferlerden bahsederek, bu zaferlerin o dönemin mükemmel ordu yapısından kaynaklandığını belirtmektedir. Yazarın görüşüne göre, Selçukluların elde ettikleri başarıların ikinci sebebi de, savaş ve diplomasinin birlikte kullanılmasıdır. Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan (1063-1072) ile Bizans İmparatoru, ünlü komutan Romanos Diogenes arasında 1071 yılında Malazgirt civarında yapılan meydan muharebesine ilişkin manzaralı tablolar gerek profesyonel tarihçinin, gerekse tarihi eserleri seven okurların bilgi hazinesini zenginleştirmektedir. Yazar, Selçuklu ordusundan kat kat daha büyük olan Bizans ordusunun nasıl darmadağın edildiğini, Diogenes'in de nasıl esir düştüğünü göstermektedir. Bizans'ın askeri mekanizmasını kıran Malazgirt zaferi, Türk kavimlerine (Oğuzlara) Anadolu yolunu açmıştı. Bir zaman sonra, 1147 yılında Anadolu'daki Selçuklu Sultanı I. Mesut (1116-1155) Fransa ve Almanya'nın kırılları komutasındaki bu ülkelerin en iyi şövalyelerini birleştiren orduyu yok etmişti. Sözkonusu yenilge ile ciddi bir ibret dersi alan Haçlılar, Selçuklularla karşı karşıya gelmemeyi tercih etmiş ve çoğu halde deniz yoluyla Kudüs'e gitmiştir. Selçukluların oluşturduğu ordu yapısı sonraki dönemde Osmanlılar tarafından örnek tutulmuş, birkaç yüzyıl içinde zafer kazanabilmelerini sağlamış ve Osmanlı Devleti'nin sınırlarını Anadolu'dan çok uzaklara, Avrupa, Asya ve Afrika'ya uzatmaya imkân vermişti. Osmanlılar Selçukluların ordu teşkilatından başka devlet yapısının, idari yapının, ekonomik gelişmenin esaslarını vb. benimsemiş yedi yüzyıl boyunca Selçukluların bu mirasından yararlanmışlardır.

Kitap Tanıtımı

Yazar, Oğuz kökenli Selçuklu hanedanının 11-13.yüzyıllarda Orta Asya ve Orta Doğu tarihinde oynadıkları rolü tahlil etmekle kalmıyor, yazılı anıtları sonraki nesillere bırakan ilk Türk Devleti'nden başlayarak bu etnik grubun tarihçesini izlemekte ve asıl Oğuzların 534-745 yıllarında Eski Türk Kağanlığında başrolü oynamış olduklarını öne sürmektedir.

11. yüzyılda Selçuklu Hanedanı'nın temsilcileri, kendi Oğuz halkını Anadolu'ya getirmişlerdi, o zamandan bu yana bu halk hiç bir yere gitmemiş ve kaybolmamıştır. Tersine, bu halk yüksek doğum oranı nedeniyle Anadolu'nun yerli halkları Rum ve Ermenilerin yerini almıştır. 13. yüzyıldan başlayarak Oğuz Türkleri Anadolu'nun köklü milleti ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ahalinin Türk kısmının ataları olmuştur.

Yazar, Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonraki dönemde Anadolu'daki askeri, siyasi ve sosyo-politik durumun tahliliyle eserini tamamlayarak, beklenmeyen, ancak aynı zamanda delilli bir sonuç çıkarmaktadır: Selçuklu sonrası coğrafyasında büyük miktarda ortaya çıkan beylikler, ulu devletin kırıntıları niteliğinde değiller, tersine, sosyo-ekonomik, askeri ve politik alanlarda hızlı gelişme göstermişlerdir. Bu devletlerin hemen hemen her birisi, en güçlü dönemki Anadolu Selçuklu Devleti'nin küçülmüş kopyası idi (aynı etnik grup, aynı devlet ve bürokrasi yapısı, aynı ordu teşkilatı v.s.). Söz konusu "mini devletler" Anadolu Selçuklularının yetişemedikleri bir çok şeyi gerçekleştirebilmiş, örneğin Ege Denizi'ne varmış, donanmayı kurmuş, Bizans'ın Avrupa'daki bölgelerine seferlere başlamışlardı.

Sunulan kitap, genel olarak yeni varsayımları öneren ciddi tarih eseridir. Bu eser Rusya'da gerek Türkologların, gerekse geniş okur çevrelerinin ilgisini çekmiştir.

Dmitry D. VASILIEV*

---

* Russian Academy of Sciences Institute for Oriental Studies, Moskova, Rusya, dmivas46@mail.ru